

Задоя А.О.
д.е.н., професор,
професор кафедри глобальної економіки,
Університет імені Альфреда Нобеля,
Азаров А.В.
аспірант,
Університет імені Альфреда Нобеля,
Горобець О.В.
аспірант,
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ: КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ

Найчастіше фінансово-економічна безпека підприємства розглядається як здатність організації забезпечувати безперервну операційну діяльність, зберігати платоспроможність і створювати умови для довгострокового розвитку в умовах зовнішніх та внутрішніх загроз. Для роздрібних підприємств, які працюють у високочастотному режимі обігу товарів і готівкових/безготівкових потоків, своєчасна діагностика фінансових ризиків є критичною. Системний підхід до оцінки передбачає використання комплексу фінансових коефіцієнтів, індексних моделей з прогнозом банкрутства та операційних метрик, що відображають специфіку торгівлі (обіговість запасів, маржинальність на одиницю площі тощо) [1].

У вітчизняній та зарубіжній літературі поняття фінансової безпеки підприємства інтерпретується через складові: ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, рентабельність та захищеність від зовнішніх фінансових шоків. Для діагностики запропоновано як стандартні фінансові коефіцієнти, так і інтегративні індекси (наприклад, модель Альтмана Z-Score та її модифікації), які охоплюють показники ліквідності, рентабельності та капіталізації.

Також сучасні дослідження пропонують матричні та факторні підходи, які поєднують фінансові і нефінансові індикатори для більш повної оцінки безпеки операційної діяльності підприємств торгівлі. Українські праці зосереджені на порогових значеннях коефіцієнтів та методах ранжування підприємств за рівнем фінансової безпеки.

Разом з тим, роздрібна торгівля має цілий ряд особливостей, які накладають відбиток на системі показників, що використовуються для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки. Серед цих особливостей доцільно виділити наступні: висока ротація запасів; залежністю від купівельної спроможності населення та сезонності; інтенсивне використання операційних площ і працюючого капіталу; значне число короткострокових фінансових операцій. Саме тому діагностика фінансово-економічної безпеки повинна

приділяти підвищену увагу показникам ліквідності, оборотності запасів і дебіторської/кредиторської заборгованості, маржинальності та ліквідності на фізичну площу/точку продажу. Крім того, слід враховувати вплив макроекономічних трендів (зміни у споживчому попиті, інфляція, процентні ставки). Це значно ускладнює процес аналізу, оскільки передбачає поєднання оцінки внутрішніх та зовнішніх факторів.

Узагальнюючи пропозиції, висловлені у науковій літературі вітчизняними та зарубіжними дослідниками, а також практичний досвід численних українських підприємств, які працюють у цій сфері діяльності, пропонуємо кластеризований набір індикаторів, придатних для системного моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі.

Кластер 1. Ліквідність і платоспроможність

1.1. Коефіцієнт поточної ліквідності (Current Ratio) = Поточні активи / Поточні зобов'язання (*показує швидкої адаптації до короткострокових зобов'язань*).

1.2. Коефіцієнт швидкої ліквідності (Quick Ratio) = (Поточні активи – Запаси) / Поточні зобов'язання (*для роздрібного бізнесу важливий через значну частку запасів*).

1.3. Грошовий цикл (Cash Conversion Cycle) – дні запасів + дні дебіторської заборгованості – дні кредиторської заборгованості (*ключовий показник для оцінки ефективності обороту робочого капіталу*).

Кластер 2. Платоспроможність і структура капіталу

2.1. Коефіцієнт фінансової залежності (Debt-to-Equity).

2.2. Показник платіжної надійності (Interest Coverage Ratio) = ЕВІТ/Витрати на проценти.

(*Ці метрики демонструють ризики, пов'язані з підвищенням вартості зовнішнього фінансування у періоди жорсткіших фінансових умов, що особливо актуального для сучасної ситуації в Україні*).

Кластер 3. Рентабельність і ефективність

3.1. Рентабельність продажів (Net Profit Margin).

3.2. Рентабельність власного капіталу (ROE).

3.3. Валовий прибуток на одиницю площі / на торгову точку (Gross Profit per sqm / per outlet) (*специфічний для роздрібного сектора KPI, який уже досить широко використовується українськими та закордонними підприємствами*).

(*Показники цього кластеру визначають внутрішню здатність накопичувати ресурси для інвестицій та буферизації ризиків [2]*).

Кластер 4. Операційні показники

4.1. Оборотність запасів (Inventory Turnover) = Собівартість реалізованих товарів / Середні запаси.

4.2. Середній чек та частота покупок (*драйвери виручки в короткому горизонті*).

4.3. Відсоток непроданих/застарілих товарів (*ризик знецінення запасів*).

Кластер 5. Індикатори ризику банкрутства та інтегральні індекси

5.1. Altman Z-Score та його модифікації (для попередження кризового стану підприємства. Z-Score поєднує фінансові коефіцієнти й дає інтегральну оцінку ймовірності банкрутства. Для роздрібних компаній доцільно застосовувати модифіковані версії, адаптовані до нефінансових компаній [3]).

Кластер 6. Зовнішньо-ринкові показники

6.1. Динаміка роздрібних продажів у регіоні / сегменті (місяць/рік).

6.2. Індекс споживчої довіри та темпи інфляції (для кореляційного аналізу з внутрішніми показниками) [4].

Разом з тим, запропонований набір показників потребує адаптації до регіональних і галузевих особливостей діяльності підприємств роздрібною торгівлі. Подальшим важливим кроком має стати інтеграція нефінансових ризиків (кібербезпека, розриви ланцюгів постачання тощо) до запропонованої системи. Це може стати Кластером 7. Також доцільно регулярно переглядати порогові значення показників під впливом змін зовнішнього середовища та будувати стрес-сценарії виходу з критичних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Dokiienko, L., & Hrynyuk, N. (2022). Financial Security of the Enterprise: Key Indicators of Ensuring and Development. *Transformation of Economy, Finance and Management in Modern Conditions*, Baltija Publishing, Riga, Latvia. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-220-3-28>

2. Amiraslanova D. A., Valiyeva L. M., Gurbanova R.V., Kocharli H.R. Evaluation of the financial indicators of an enterprise as an element of economic security. *Academy Review*, 2024, No. 2 (61), pp. 145-157. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-2-61-10>

3. Anand Kumar et al. An In-Depth Examination of the ALTMAN-Z Score's Applicability in Gauging the Financial Health of Fintech Companies Operating in the Indian Market. *Migration Letters*, Volume: 21, No: S4 (2024), pp. 978-988. ISSN: 1741-8984 (Print) ISSN: 1741-8992 (Online)

4. OECD Economic Outlook, Interim Report September 2025. Finding the Right Balance in Uncertain Times. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-outlook-interim-report-september-2025_67b10c01-en/full-report.html?utm_source=chatgpt.com

Тези підготовлені у рамках реалізації міжнародного проекту «Конкурентоспроможність Європи у новій глобальній економіці» № 101176059 – EuCompet – ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.